

**PARTIDUL COMUNIST ROMÂN
— FORȚA POLITICĂ CONDUCĂTOARE
A MIȘCĂRII DE REZISTENȚĂ
PENTRU ELIBERAREA NAȚIONALĂ
A ROMÂNIEI DE SUB DOMINAȚIA FASCISTĂ
1940—1944**

**de MIHAI FĂTU,
directorul Muzeului Banatului, Timișoara**

S-a formulat în gazetele noastre literare din ultima vreme o reușită metaforă la adresa partidului nostru comunist și anume că el este „partidul primăverii“, că „partidul a fost și a devenit sinonim cu primăvara“. Într-adevăr, partidul s-a născut ca mesager al primăverii perpetue a poporului nostru, a neconținutei sale prospețimi, expresia capacității sale de a învinge toate vicisitudinile și a rămîne mereu tînăr ; el a trecut prin nenumărate încercări, a cunoscut în această devenire a sa, ca partid al tinereții, perioade pe cît de grele pe atît de glorioase, pe cît de înnoirată uneori bolta istoriei noastre, pe atît de strălucite împlinirile partidului, pe cît de adîncă prăpastia spre care era împins poporul, națiunea, țara, pe atît de solide ancorele înfipse de partid în solul de granit al istoriei și devenirii noastre. Rămîne pentru totdeauna stabilit că cea mai grea încercare la care a fost pus poporul român și partidul nostru comunist, precum și toate celelalte forțe politice autentice naționale, democratice, progresiste, a fost cea a regimului de dictatură fascistă-legionară, militară-fascistă, a dominației naziste și războiului hitlerist, ani care au situat pe terenul realității, mai mult ca oricînd în istoria noastră modernă și contemporană, clasică formulă pusă de Shakespeare în gura lui Hamlet : „A fi sau a nu fi“ ; a fi sau a nu fi națiunea română o națiune de sine stătătoare, liberă, independentă, suverană ; a fi sau a nu fi România un stat de sine stătător, cel puțin așa cum el rămăsese după gravele amputări teritoriale din vara anului 1940 ; a fi sau a nu fi poporul nostru un factor de progres și stabilitate aici, unde istoria l-a așezat, aici la confluența intereselor contradictorii, ale marilor puteri ce-l înconjurau ! ? Acestea erau marile probleme cu care s-a confruntat Partidul Comunist Român chemat istoricește să-și îndeplinească mai departe misiunea sa istorică de forță cea mai dinamică, mai activă pentru apărarea intereselor supreme ale națiunii române. Este un mare merit istoric al partidului nostru — așa cum subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — de a se fi „ridicat de la început cu hotărîre împotriva agresiunii Germaniei fasciste și a războiului împotriva Uniunii Sovietice“, faptul că el a „dat glas frămîntărilor și aspirațiilor mării majorități a populației țării“, de a fi „organizat rezistența antifascistă și lupta maselor pentru răsturnarea regimului antonescian, ieșirea din războiul purtat alături de Germania și alăturarea forțelor antihitleriste“. Într-adevăr, marea problemă care s-a ridicat în fața

Partidului Comunist Român a fost aceea de a realiza unitatea de acțiune și de luptă a tuturor forțelor naționale, democratice, într-un amplu front național pentru salvarea țării.

Dorim, în această comunicare, să răspundem unei probleme care continuă să suscite interes din partea istoricilor, politologilor și altor oameni de știință și cultură și anume dacă în România a fost finalizată strategia politică definită de Partidul Comunist Român începînd cu iulie 1941 și anume : crearea Frontului Unic Național pentru eliberarea țării de sub dominația fascistă, așa cum inițial ea a fost preconizată în condițiile în care nu a fost creat un organism unitar de coordonare al acestui Front la scara întregii țări, ce să fi cuprins, organizatoric, toate forțele politice naționale, antihitleriste, așa cum s-au petrecut lucrurile în alte țări europene aflate vremelnice sub ocupația nazistă.

Înainte de a formula concluziile noastre în această privință dorim să subliniem că în efortul de a-și elabora o nouă strategie politică și a-și stabili sarcinile corespunzător noilor evenimente grave prin care România a trecut începînd cu cele din vara anului 1940, Partidul Comunist Român a străbătut un drum greu și anevoios de căutări asidue, de succese și insuccese, drum care a cunoscut cel puțin trei faze distincte : *prima*, cuprinsă între septembrie 1940 și 1941 ; *a doua*, între iulie 1941 și vara anului 1943 ; *a treia*, toamna anului 1943 și 23 august 1944.

Ce-ar putea fi distinct, caracteristic fiecăreia din aceste faze ?

În prima, cuprinsă între septembrie 1940 și iunie 1941, Partidul Comunist Român a traversat un proces anevoios de clarificare a sa asupra dimensiunilor reale ale ocupației germane și a regimului de dictatură fascisto-legionară, în condițiile în care directivele Cominternului din toamna anului 1939 și mai cu seamă cele din mai 1940 referitoare la activitatea mișcării comuniste internaționale în general, a Partidului Comunist Român în special, împotriva primejdiei de război și în privința atitudinii față de Germania nazistă, de ideologia fascistă, *continuau să întunece orizontul activității politice a P.C.R.*, mai cu seamă în probleme ca : stabilirea locului și rolului său în peisajul politic al țării, a atitudinii sale față de marile probleme cu care se confruntă țara, precum și în ceea ce privește relațiile lui cu celelalte forțe politice naționale, neproletare — adică burgheze, mic-burgheze, inclusiv problema raporturilor dintre proletariat și toate celelalte clase și categorii sociale existente în România. În acest sens sînt concludente, de pildă, aprecierile formulate în *Punctul nostru de vedere* din septembrie 1940, în care domină poziții vechi din perioada de dinainte de 1935—1939 referitoare la probleme ca : poziția reală a partidelor burghezo-democratice față de marile probleme ce vizau România ; problema configurației statului român, rezultat după unirea din 1918, în legătură cu care este reluată vechea optică a așa-zisului stat „imperialist” cu hotare „croite pe socoteala altor țări la Trianon și Neuilly” ; aprecierea deformată a dictaturii regale ca o dictatură „războinică”, „imperialistă”, iar Constituția din 1938 ca o constituție „fascistă”, dictatura regală îmbrățișînd „programul reacționar-fascist și războinic al Gărzii de fier” și multe alte aprecieri eronate similare.

Cu ianuarie 1941 începe să se producă un salt calitativ în descifrarea de către Partidul Comunist Român a consecințelor grave ale ocupării țării

de către Germania nazistă, primejdia ca România să fie atrasă într-un război hitlerist împotriva U.R.S.S., situație care primejduia grav independența și suveranitatea națională în România.

În broșura *Pentru pace și independența națională a poporului român*, publicată în ianuarie 1941, Comitetul Central al Partidului Comunist Român sublinia că : „Regimul legionar care se fălește de a fi național, a aderat la pactul tripartit al marilor puteri imperialiste ale Axei și a transformat țara într-un stat vasal al imperialismului german, vînzînd independența națională a poporului român....”. În „Platforma de luptă” definită cu acest prilej, partidul comunist chema poporul român în mod just la „Lupta împotriva prefacerii României într-o anexă a imperialismului german, pentru independența națională a poporului român față de toate țările imperialiste, pentru o politică de strînsă amicitie cu Uniunea Sovietică (...), pentru o politică de amicitie cu toate țările din Balcani și cu Ungaria” etc. etc. Cu această ocazie partidul comunist se declara „gata să colaboreze pentru oricare revendicare parțială din platformă. El pune singura condiție oricărei colaborări atitudinea față de independența națională a poporului român”.

În această fază însă Partidul Comunist Român nu definea încă cu limpezime gradul de pericolozitate pentru România pe de o parte din alianța cu Germania și pe de altă parte din cea cu Anglia, apreciind ambele alternative ca fiind în contradicție cu interesele supreme ale poporului român. Evident, un astfel de punct de vedere nu era în concordanță nici cu evoluția reală a evenimentelor politico-militare internaționale și nici cu interesele reale ale României de a se orienta spre acele forțe interne și internaționale care puteau salva țara de sub dominația hitleristă, elibera poporul român de sub regimul de dictatură fascisto-legionaro-antonescian. De aici a rezultat și o seamă de confuzii și insuficiențe privitoare la forțele sociale și politice interne care dispuneau de potențialul necesar angajării în luptă, împreună cu partidul comunist, pentru salvarea țării. Deși partidul comunist se declara gata să colaboreze cu toate forțele interesate în salvarea țării, dar încă nu erau limpede conturate aceste forțe.

După dezlănțuirea agresiunii naziste împotriva U.R.S.S. în iunie 1941, Partidul Comunist Român va înregistra pași hotărîți pe linia definirii strategiei mișcării de rezistență antihitleristă a poporului român, a rolului său ca forță politică conducătoare în această mișcare a raporturilor lui cu celelalte forțe naționale, democratice, precum și a rolului tuturor claselor și grupărilor sociale în confruntarea cu fascismul.

În documentul cunoscut *Circulara din 8 iulie 1941 a C.C. al P.C.R.*, Partidul Comunist Român face dovada unei înalte capacități politice de a analiza situația extrem de grea în care se găsea România, cauzele care au determinat-o, precum și soluțiile pentru salvarea țării. În document sînt dezvăluite consecințele grave ale ocupării României de către Germania nazistă, precum și răspunderea regimului de dictatură legionaro-antonesciană față de această situație, subliniindu-se că legionarii și Antonescu „au vîndut țara lui Hitler, ei sînt vinovați de catastrofa poporului român”. În document se determină apoi acele forțe sociale care erau interesate în lupta pentru salvarea țării, în prim plan fiind clasa muncitoare, care „trebuie să se pună în fruntea întregului popor în lupta pentru alungarea

ocupanților fasciști din țară și pentru doborîrea bandei fasciste a generalului Antonescu“. Urma apoi țărănimea, care „trebuie să lupte alături de muncitori pentru zdrobirea lui Hitler și a guvernului Antonescu“. Se acordă apoi o mare atenție tineretului, femeilor, militarilor ș. a.

În acest moment istoric Partidului Comunist Român îi erau clare deja și forțele politice chemate la lupta pentru salvarea țării, precum și ideea Frontului Unic Național. În acest sens, în document se sublinia : „Comuniștii trebuie să-și concentreze toate forțele pentru formarea Frontului Unic Național. Social-democrații, național-țărăniștii, țărăniștii-radicali, liberalii și masele largi de sub influența lor urâsc ocupația singeroasă germană și clica trădătoare a slugilor din țară a lui Hitler“.

Definind misiunea istorică a partidului comunist în aceste împrejurări, documentul subliniază : „Sarcina și răspunderea istorică a Partidului Comunist din România față de poporul român constă în organizarea luptei în România, alături de marele popor sovietic și celelalte popoare cوتropite, pentru zdrobirea fascismului singeros german, a slugilor lui din toate țările, pentru alungarea ocupanților germani din România, pentru doborîrea bandei de trădători de la cirna țării, în frunte cu generalul Antonescu, pentru eliberarea țării de sub jugul singeros german, pentru victoria Uniunii Sovietice, pentru România liberă și independentă“.

Reflectînd la acest document se impune constatarea că Partidul Comunist Român se regăsea pe sine ca un autentic partid național, că el dovedea o mare capacitate de a valorifica în noile condiții istorice întreaga experiență acumulată în lupta antifascistă din anii 1934—1939, pentru apărarea intereselor supreme ale națiunii române, a României. O dovadă în plus a acestor înalte cote de responsabilitate la care se situa Partidul Comunist Român ca un partid autentic național a constituit-o documentul intitulat *Lupta poporului român pentru libertate și independență națională*, cunoscut sub denumirea generică de „Platforma-Program“ din 6 septembrie 1941. În acest document, care reia în mare măsură liniile fundamentale de ordin strategic formulate în circulara din 8 iulie, partidul comunist a sesizat conturarea noilor regroupări de forțe ce aveau loc în societatea românească, regroupări care corespundeau apariției unor noi contradicții, de soluționarea cărora depindeau însăși destinele ulterioare ale României.

În legătură cu acest fenomen documentul sublinia : „Pe de o parte este clica militaro-fascistă a trădătorului Antonescu, susținută de vîrfurile hitleriste ale marilor capitaliști și moșieri, de profitorii războiului. Pe de altă parte se adună întregul popor, toate partidele și grupările politice, afară de lacheii fasciști ai lui Hitler — trădători de patrie“. De la această premisă principală pornind, partidul comunist își formează ca sarcină fundamentală realizarea „Frontului Unic Național“ al întregului popor român „pentru alungarea și zdrobirea ocupanților fasciști germani și a lacheilor lor, pentru libertatea și independența țării“. Chemînd în mișcarea de rezistență antihitleristă toate partidele, grupările, persoanele politice, pe toți patrioții români pentru realizarea Frontului Unic Național, Partidul Comunist Român sublinia că este „gata să colaboreze cu toate partidele, grupările, persoanele politice și toți patrioții români“.

Cu acest moment se pot socoti încheiate căutările de ordin principal, pentru stabilirea strategiei P.C.R. în această încheștare dintre poporul

român și fascism. Ideea Frontului Unic Național era deja conturată ; conturate erau, în linii fundamentale, și forțele sociale și politice chemate și interesate să adere la acest Front și care însumau, în esență, covârșitoarea majoritate a poporului român.

În cea de a doua etapă, cuprinsă între septembrie 1941 — vara anului 1943, Partidul Comunist Român și-a concentrat atenția materializării în practică a strategiei sale în următoarele mari direcții : angajarea în acțiuni comune a tuturor forțelor naționale, precum și a partidelor burghezo-democratice, îndeosebi a liderilor lor — național-tărăniștii, național-liberalii ; realizarea prin înțelegere cu conducerea P.S.D. a Frontului Unic Muncitoresc și deci a unității de acțiune a clasei muncitoare ca premisă fundamentală a înfăptuirii Frontului Unic Național, întărirea unității de acțiune dintre P.C.R. și toate grupările politice democrat-antifasiste, de stînga, muncitorești, țărănești și ale naționalităților conlocuitoare ; o largă activitate politică și organizatorică de mase pentru mobilizarea acestora la lupta deschisă împotriva ocupanților nazisti, a războiului hitlerist și dictaturii militar-fasciste. În pofida multor greutăți — marcate mai cu seamă de rezistența liderilor celor două partide burgheze, îndeosebi grupările din juru lui Iuliu Maniu și C.I.C. Brătianu, precum și ai unor conducători ai P.S.D. — în acest timp nu au întîrziat să se materializeze o seamă de succese pe care nu le vom relua, fiind îndeobște cunoscute.

Etapa a treia începe, credem noi, în vara anului 1943, odată cu adoptarea de către C.C. al P.C.R. a unei Hotărîri prilejuită de autodizolvarea Internaționalei a III-a Comunistă, în luna mai a aceluiași an.

În document, Comitetul Central al Partidului Comunist Român aprecia, nu fără temei, că „Dizolvarea Internaționalei a III-a Comuniste ușurează munca partidului în momentul decisiv, cînd călăul Antonescu vrea să sacrifice ultimele forțe ale țării pentru războiul pierdut al lui Hitler, aruncînd țara în catastrofa națională“. Referindu-se la impedimentele ce s-au pus în efortul partidului comunist pentru unirea tuturor forțelor naționale în vederea salvării țării, în parte și din cauza pozițiilor ostile a liderilor partidelor burgheze față de Comintern, Hotărîrea subliniază că „prin dizolvarea Internaționalei Comuniste a dispărut și ultima greutate din calea unirii forțelor naționale cu Partidul Comunist Român în lupta contra cîmpitorilor hitleriști. Partidul nostru a fost eliberat de obligațiile sale decurgînd din regulamentele și deciziile Internaționalei Comuniste“. Sînt apoi analizate o seamă de rămîneri în urmă ale activității P.C.R., îndeosebi în domeniul organizării întregii activități de partid pe baze noi, de război, în domeniul acțiunilor directe pentru slăbirea mașinii de război naziste și altele. „Conștient de gravitatea istorică a momentului — se arată în Hotărîre — Comitetul Central al Partidului Comunist Român propune tuturor partidelor și organizațiilor patriotice formarea unui Comitet Național de luptă pentru eliberarea țării. Comitetul Național are ca sarcină să analizeze și să unească toate forțele naționale ale țării fără deosebire de partid și religie în Frontul Unic Patriotic antihitlerist al poporului“. Cu acest prilej este elaborată o nouă Platformă de luptă, care reia în linii esențiale obiectivele stabilite în anul 1941, formulînd mai limpede o seamă de sarcini de care depindeau direct realizarea acestei strategii politice, dintre care cele mai importante ar fi :

atragerea armatei de partea Frontului Unic Național, subminarea mașinii de război naziste ; răsturnarea guvernului antonescian și instaurarea unui guvern alcătuit din reprezentanții tuturor partidelor și organizațiilor politice ; redobîndirea libertății, onoarei și independenței țării ; abolirea dictaturii de la Viena etc.

A urmat, în a doua jumătate a anului 1943 și pînă la 23 August 1944, o asiduă și eroică activitate politico-organizatorică a partidului comunist pentru realizarea în practică a marilor deziderate ale națiunii române. Rînd pe rînd s-au obținut succese tot mai mari. S-a intensificat activitatea politică în rîndurile armatei, reușindu-se a se atrage în acțiune inclusiv regele, capul oștirii ; s-au realizat : Frontul Patriotic Antihitlerist, Frontul Unic Muncitoresc, înțelegerea cu gruparea liberală Gheorghe Tătărăscu, Comitetul Național alcătuit din reprezentanții a patru partide : P.C.R., P.S.D., P.N.Ț., P.N.L., menit a pregăti condițiile realizării unui Front de acțiune a acestor partide, Blocul Național Democratic ; s-a trecut la pregătirea, împreună cu reprezentanții armatei, a actului de răsturnare prin luptă armată deschisă a regimului antonescian. Se poate aprecia, așa dar, că în anul 1944 putem vorbi despre existența în România a unui autentic Front Unic Național al poporului român, care avea ca stat major și forță politică conducătoare Partidul Comunist Român ; că toate partidele și organizațiile sociale și politice — de la cele revoluționar democratice, muncitorești-țărănești, la cele burghezo-democratice, inclusiv importante cercuri de ofițeri și generali în frunte cu regele, șeful oștirii — au recunoscut în Partidul Comunist Român singura forță capabilă să unească în jurul său întreaga națiune în vederea salvării țării. Referindu-se la acest rol istoric îndeplinit de partidul nostru comunist, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în cuvîntarea rostită cu prilejul celei de-a 35-a aniversări a revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă sublinia că : „Marea epopee a insurecției de acum trei decenii și jumătate a fost rezultatul voinței întregului nostru popor, al acțiunii revoluționare a eroiceii noastre clase muncitoare, a maselor largi populare, a unirii într-un front larg a tuturor forțelor antifasciste, democratice, patriotice“, că „Partidul comunist a mobilizat și unit cele mai diverse pături ale populației împotriva acestui război nedrept (...), pentru răsturnarea dictaturii fasciste militare și alăturarea României coaliției antifasciste“, că „activitatea politică a partidului în rîndul maselor populare a determinat crearea unei profunde stări de spirit antifasciste în conștiința poporului, a pus la ordinea zilei cu cea mai mare acuitate trecerea la înfăptuirea insurecției armate“.

În lumina acestor adevăruri istorice — care atestă o mare măiestrie politică a partidului nostru comunist și totodată capacitatea de organizare și conducere nemijlocită a poporului pentru înfăptuirea celor mai arzătoare deziderate de care depindea însăși ființa națională a sa — problema existenței unui autentic Front Unic Național al poporului român se impune de la sine, că partidul nostru comunist a fost pe deplin capabil să-și materializeze propriile sale decizii de ordin strategic în condițiile în care s-a așezat pe terenul realităților istorice concrete ale României, a intereselor supreme ale poporului român, în condițiile în care și-a înțeles menirea sa istorică ca cea mai avansată și responsabilă forță politică națională, revoluționară.

Această realitate are o uriașă și multiplă valoare atât istorică, cât și un mesaj pentru ceea ce realizăm astăzi și vom face mâine, în frunte și sub conducerea Partidului Comunist Român.

**LE PARTI COMMUNISTE ROUMAIN — FORCE
POLITIQUE DIRIGEANTE DU MOUVEMENT
DE RESISTANCE POUR LA LIBERATION NATIONALE
DE LA ROUMANIE DE SOUS LA DOMINATION
FASCISTE 1940—1944**

R é s u m é

En fondant son argumentation sur les documents élaborés par le Parti Communiste Roumain entre 1934—1944, l'auteur décrit la manière dans laquelle on a concrétisé la stratégie de la création du Front Unique National, de l'union de toutes les forces patriotiques de Roumanie dans la réalisation et la victoire de l'insurrection d'août 1944.

En ce sens on présente le fait que le processus des clarifications politiques a connu au moins trois phases distinctes : la première comprise entre septembre 1940 et juin 1941 ; la deuxième, entre juillet 1941 et l'été de l'année 1943 ; la troisième, l'automne de l'année 1943 jusqu'au 23 Août 1944. Par la suite on souligne le rôle du Parti Communiste Roumain dans la victoire de la révolution de libération nationale et sociale, antifasciste et antiimpérialiste de Roumanie, sa capacité d'organisation pour la matérialisation des décisions d'ordre stratégique dans les conditions des réalités historiques de notre pays.